

УДК 347.91/95

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2019.2.10>

ПРЕЦЕДЕНТНЕ ПРАВО ТА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Побудова громадянського суспільства потребує не лише розвитку економічної чи соціальної складової частини, а і судового захисту фундаментальних прав і свобод людини в такому суспільстві, оскільки суд виступає мірилом справедливості. Прецедентне право і його судові рішення як джерела процесуального права завжди привертало увагу науковців, оскільки вони вбирали в себе такі процесуально-правові форми, які розвивали право, формували новий зміст тих чи інших понять, розширяючи таким чином правозастосування норм права в тих чи інших правовідносинах, які в подальшому ставали обов'язковими для подібних спірних правовідносин у майбутньому. Безумовно, такий підхід до вирішення подібних за своїм змістом прав сприяв оперативності їх розгляду, з одного боку, та формував стабільність самих судових рішень, з іншого. Саме цій проблематиці були присвячені роботи науковців-процесуалістів у різні періоди розвитку прецедентного права та його впливу на судову практику в тому числі і в Україні.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Не дивлячись на те, що судові прецеденти набувають усе ширшого визнання у світовій судовій практиці як джерела права і це сьогодні є характерним і для України, все ж значної уваги щодо наукових досліджень цього надскладного питання в Україні не спостерігається. Роботи Г.В. Демченка «Судовий прецедент», Б.В. Малишева «Судовий прецедент у правовій системі Англії», І.Ю. Бограновської «Прецедентне право», Г.В. Власова «Прецедентне право Англії», П.О. Гук «Судовий прецедент як джерело права» стосуються основних закономірностей розвитку судового прецеденту у країнах загального права. М.Н. Марченко аналізує становлення судового права в Стародавньому Римі у своїй роботі «Судова правотворчість та суддівське право». Таким чином, сьогодні є нагальна потреба в дослідженні впливу судових прецедентів Європейського суду з прав людини на цивільне правосуддя України.

Метою статті є аналіз розвитку наукових досліджень у сфері прецедентного права та його рішень в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавчі акти завжди були і залишаються основним регулятором суспільних відносин в Україні. Проте слід визнати, що вони не завжди здатні оперативно відреагувати на постійні зміни в соціально-економічному житті країни. Ускладнення і поява нових суспільних відносин нерідко призво-

дять до прийняття суперечливого законодавства, що містить у собі низку правових прогалин, неточностей та колізій. Усунення таких недоліків шляхом прийняття нових законів є складним та довготривалим процесом. Тому подолання різного роду труднощів, які виникають у правозастосовній практиці внаслідок недосконалості законодавства, переважно стає завданням судової гілки влади, на яку покладено обов'язок захищати порушені, невизнані або оспорювані права, свободи чи інтереси всіх суб'єктів права. Зіштовхнувшись у ході розгляду конкретної цивільної справи з неоднозначною чи занадто абстрактною за змістом нормою права, її відсутністю або колізією, суддя все ж має віднайти шлях для ухвалення законного рішення. При цьому як громадяни, так і суспільство в цілому вправі очікувати від суддів послідовності і однаковості у прийнятті таких рішень, тобто вони мають розуміти, що їх справа буде вирішена судом так само, як уже була вирішена інша, що мала однорідні обставини.

З огляду на це останнім часом усе більшої уваги як серед вітчизняних науковців, так і серед суддівського корпусу привертають питання, які стосуються прецедентного права як одного з елементів правової системи, що здатний вдосконалити правове регулювання суспільних відносин, забезпечити єдність правозастосовної судової практики, а головне, ставши своєрідною «проміжною ланкою» між нормою права і індивідуальним судовим рішенням, надати можливість для справедливого та законного вирішення судового спору.

Наукові дискусії, які ведуться навколо цієї проблематики, переважно стосуються таких питань, як можливість визнання судових прецедентів джерелом цивільного процесуального права та важливим елементом вітчизняної системи джерел права, доцільність надання правотворчих повноважень судовій гілці влади, визначення поняття та функціональної ролі судового прецеденту і прецедентного права, обґрунтування їх значущості в умовах реформування правової системи України з урахуванням інтеграційних процесів сучасності.

Аналіз вітчизняної юридичної літератури показує, що нові науково обґрунтовані дослідження часом дозволяють по-новому поглянути на вказані питання, які, здавалося, вже давно вирішені і не потребують додаткової уваги.

Науковою базою для таких досліджень є «класичні» та «сучасні» монографічні праці зарубіжних і українських вчених, публікації у періодичних і спе-

ціалізованих виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, присвячених прецедентному праву та судовому прецеденту як конкретній формі його вираження.

Серед них на рівні зарубіжних монографічних досліджень особливої уваги заслуговують роботи: Р. Давида, К. Жоффе-Спиноза, Г.Дж. Бермана, Л. Дюги, Р. Кросса, Х. Кьотца, К. Цвайгерта, Д. Ллойда, Р. Уолкера, та ін., у яких автори досліджують окремі питання прецедентного права і судового прецеденту в рамках порівняльного правознавства, а також у рамках дослідження історії права окремих країн.

У рамках даного дослідження наковці приділили значну увагу питанням прецедентного права та судового прецеденту у країнах англосаксонської правової сім'ї. Зокрема, вченими було проаналізовано систему судоустрою Англії та США, що дозволило визначити їх вплив на формування прецедентного права. Вони визначили межі дії судового прецеденту. Дослідили форму прецедентних судових рішень та способів їх цитування, публікації та узагальнення у збірниках судової практики, вперше визначили співвідношення прецедентного права і закону [1, 2, с. 248–260].

Не менш цікавою є наукова праця відомого англійського юриста Р. Кросса «Прецедент в Англійському праві», в якій автор визначає зміст поняття прецедентного права; досліджує основні принципи та механізми функціонування англійської доктрини судового прецеденту; розглядає вплив прецедентного права на проблеми правової аргументації судових рішень; з'ясовує значення доктрини прецеденту для таких питань теорії права, як визначення права і відмінність між правом, фактом і розсудом [3]. Зокрема, він звертає увагу на те, що прецедентне право складається з норм і принципів, створених і застосовуваних суддями у процесі ухвалення ними своїх рішень. Таким чином, у системі, заснованій на прецедентному праві, суддя під час розгляду справи зобов'язаний приймати до уваги ці норми і принципи, в той час як в інших правових системах вони слугують лише матеріалом, який суддя може врахувати під час ухвалення власного рішення. Тому, на думку Р. Кросса, саме вирішальна роль прецеденту у створенні та функціонуванні права стала тією особливістю, що відрізняє систему загального права від континентальної та інших правових систем.

Аналізуючи стан опрацювання теми в дореволюційній російській та українській юридичній науці, слід звернути увагу на наукові праці таких вчених: Г. Демченко, Є. Трубецького, С. Пахмана, Л. Петражицького, І. Покровського, Ф. Тарановського, Г. Шершеневича.

Не дивлячись на те, що в цей час проблематиці прецедентного права та судового прецеденту приділялося недостатньо уваги, вчені все ж зробили спроби дослідити механізм створення судового прецеденту вищими судовими органами.

Найбільш ґрунтовною науковою роботою в цей період можна вважати роботу професора Київського

університету Г.В. Демченко на тему «Судовий прецедент». У даній роботі вчений розглядає правову тематику і значення судового прецеденту, визначає природу прецедентного рішення, пропонуючи розгорнуту класифікацію судових прецедентів.

При цьому Г.В. Демченко наголошує на істотному значенні судових прецедентів під час створення права у всіх народів. На його погляд, судові рішення мали значення джерел загальних юридичних норм не лише в давні часи, але й у періоди розвитку органів законодавчої влади. Причому це мало місце в різні епохи та в різних народів. Таку особливість автор пояснював соціальними причинами: загальними умовами епохи, станом законодавства і права, організацією судового процесу, якістю особового складу суду, загальним станом моралі у суспільстві. [4, 5 с. 2, 80, 81].

Разом із тим такий підхід не означав повного вилучення прецедентного права та судового прецеденту зі сфери наукових досліджень. Переважно вони ставали об'єктом наукового опрацювання в роботах, присвячених судовій практиці та правовому тлумаченню, їх ролі й місцю в соціалістичному праві. Серед таких робіт виділимо роботи С.Н. Брагуса, І. Б.Новицького, С.І. Вільнянського, А.Б. Венгерова, В.І. Леушина, А.С. Пиголкіна, А.Ф. Черданцева та ін.

Так, український вчений-правознавець С.І. Вільнянський у науковій статті на тему «До питання про джерела радянського права», досліджуючи місце судової практики в системі джерел права, зазначав: «Судова практика виробляє певні правоположення, засновані на прецедентах. Вступаючи в ті чи інші юридичні відносини, учасники цих відносин не можуть не враховувати сформовану судову практику. Значення судової практики –реальний факт, який неможливо усунути упередженими судженнями, заснованими на тому формальному доводі, що судові рішення є обов'язковим лише в тій справі, за якою воно винесене» [6, с. 70].

І хоча цю думку вченого не слід розглядати як непряме визнання судового прецеденту, проте, надаючи повторюваним однорідним судовим рішенням значення правової норми, тобто обов'язкової сили для подальших рішень в однорідних справах, С.І. Вільнянський досить близько підійшов до суті поняття судового прецеденту.

У пострадянський період у зв'язку з переглядом багатьох догматів колишньої юридичної науки в тому числі і в питаннях прецедентного права в ролі суду у правотворчості відбулися істотні зміни. Багато в чому це було зумовлено реальною дійсністю, зокрема зміною форми держави, змінами, що відбувались в економічній, соціальній, ідеологічній та інших сферах суспільного життя.

Унаслідок цього, попри офіційне заперечення судового прецеденту як джерела права, у країнах колишнього радянського союзу все частіше почали підніматися питання про фактичне існування прецедентного права в цих країнах чи про умови його запровадження.

Особливо широко дані питання обговорюються серед українських та російських науковців. На сьогодні вже існує цілий ряд дисертаційних досліджень, в яких обґрунтовується значення прецедентного права та судового прецеденту у формуванні національної правової системи.

Так, у дисертаційній роботі доктора юридичних наук Б.В. Малишева на тему «Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект)» автор дійшов висновку, що розгляд англійського прецедентного права лише в якості сукупності прецедентів є недостатнім. Відтак автор пропонує під терміном «прецедентне право» мати на увазі комплексне явище, яке слід розуміти одночасно як: 1) сукупність юридичних норм, що містяться в судових прецедентах; 2) правові ідеї та принципи, якими керуються судді під час створення нових норм; 3) правила застосування прецедентів (доктрина прецеденту); 4) особливий стиль юридичного мислення. [7, с. 88]

Даючи характеристику прецедентному праву, Б.В. Малишев зазначає про те, що воно є одночасно і надзвичайно передбачуваним та визначеним (завдяки величезній кількості прецедентів), і гнучким, що надає можливість судді індивідуально підійти до вирішення конкретної ситуації [7, с. 163]. При цьому вчений підкреслює, що прецедентна форма права здатна оперативним та адекватно реагувати на всі зміни суспільного життя та в більшості випадків здійснювати більш ефективно, ніж нормативно-правовий акт, регулювання конкретних відносин.

Із позиції вченого, процедура включення судового прецеденту в систему джерел (форм) права України має ґрунтуватися на таких принципах: а) судовий прецедент – друге за юридичною силою джерело (форма) права після закону; б) прецедентами можуть стати лише рішення (вироки) Верховного Суду; в) критерії відбору судами своїх рішень, які стають прецедентами, а також порядок їх офіційної публікації закріплюється в законі; г) Верховний Суд вправі скасувати будь-який прецедент, у тому числі і власний; д) судовий прецедент не має зворотної сили; е) правила застосування прецеденту встановлюються спеціальним законом; є) застосування прецеденту під час розгляду кримінальних справ є обмеженим. [7, с. 206]

Ідеї впровадження механізмів прецедентного права в українську правову систему поділяє і Н.А. Гураченко. У своїй дисертаційній роботі на тему «Судовий прецедент у системі джерел права: філософсько-правовий аспект» вона здійснила наукове дослідження та обґрунтування питань судової правотворчості, судового прецеденту та прецедентного права за допомогою метафізичного підходу до права, в рамках якого спробувала спростувати значну кількість помилкових уявлень та стереотипів, які в ряді випадків ускладнюють розуміння цих понять. Авторка запропонувала своє визначення судового прецеденту через філософсько-правовий зріз; визначила об'єктивні чинники, які в сучасних умовах інтеграційних процесів впливають на визнання судового прецеденту як важливого компонента вітчизняної

системи джерел права. Серед основних постулатів становлення і розвитку прецедентного права в умовах реформування правової системи України дослідник називає такі: 1) право слід розглядати не лише як сукупність норм поведінки, а й як процес, пов'язаний із прийняттям рішення в конкретних справах; 2) у випадках, коли позитивний юридичний матеріал є недостатнім для того, щоб результат конкретної справи нарівні з винесенням рішення був визначений логічно, суддя має вирішувати правовий спір за допомогою досвіду, судового розсуду; 3) правовий порядок має бути настільки ж змінним, наскільки стабільним; 4) між намірами законодавця та практикою застосування права часто виявляються розриви, вирішити які повинен суд; 5) основний чинник, що відображає рольову значущість функціонування прецедентного права, – специфічний (із поєднанням логічних та інтуїтивних засобів) стиль юридичного мислення суб'єкта правотворчості. [8, с. 161, 191]

Значний науковий інтерес становить і дисертаційна робота С.В. Шевчука на тему «Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади».

Досліджуючи акти судової влади України, С.В. Шевчук обґрунтовує думку, згідно з якою нормативним змістом наділені лише рішення та висновки Конституційного Суду України, рішення вищих судових інстанцій судів загальної юрисдикції та постанови пленумів вищих судів. Серед головних причин поширення нормативного впливу цих актів на правосуддя бачимо: 1) необхідність забезпечення єдності судової практики та належного застосування правових норм; 2) здійснення суддівського тлумачення; 3) необхідність забезпечення реалізації конституційних норм як норм прямої дії; 4) безпосередній судовий захист конституційних прав та свобод; 5) заповнення прогалів та усунення колізій законодавства [9, с. 12, 363].

Окремо у своєму дисертаційному дослідженні С.В. Шевчук приділяє увагу характеристиці судового прецеденту як джерела міжнародного права, в рамках якого зупиняється на діяльності таких суб'єктів міжнародного права, як Міжнародний суд ООН та Європейський суд із прав людини.

На сучасному етапі предметом жвавого теоретико-практичного дослідження є прецедентне право та судовий прецедент у наукових працях таких російських вчених, як І.Ю. Богдановська, Т.В. Владова, С.В. Сіпулін, М.Н. Марченко, П.О. Гук та ін.

Зокрема, І.Ю. Богдановська свою монографію «Прецедентне право» присвятила аналізу прецедентного права в англосаксонській правовій сім'ї, його відмінностям від судової практики у правових системах континентальної Європи. У роботі було розглянуто основні концептуальні погляди щодо ролі суддів у процесі формування норм права, досліджено судовий прецедент, його дію в часі та просторі, процес створення та особливості його застосування; показано, як прецедентне право впливає на розвиток правових систем, проведено порівняння прецедентного права з неписаним правом, що формується звичаєм та правовою доктриною; дослід-

джено взаємодію прецедентного права із статутним правом. І.Ю. Богдановська наголошує на тому, що «прецеденти тлумачення можуть суттєво змінити зміст закону (судова практика правових систем романо-германської правової сім'ї також здатна на це), але вони забезпечують стабільність у застосуванні закону чи іншого акта, що позначається на їх ефективності» [10, с. 114].

Вагомий внесок у дослідження проблем прецедентного права зробила і Т.В. Власова. Предметом її дисертаційного дослідження була тема «Прецедентне право Англії: теоретико-порівняльний аналіз». Вона розглядала прецедентне право як частину англосаксонської правової системи.

У вказаній роботі вчена здійснює теоретичний та порівняльно-правовий аналіз прецедентного права на прикладі права Англії; виявляє та порівнює особливості його виникнення і дії в інших країнах англосаксонської правової сім'ї; дає характеристику судовому рішенню як основному джерелу англійського прецедентного права; досліджує норми прецедентного права Англії та встановлює суб'єктів їх формування [11, с. 34].

М.Н. Марченко в монографії на тему «Судова правотворчість та суддівське право» дослідив форми (джерела) суддівського права, зокрема і прецедентного права; проаналізував історичні корені судової правотворчості та процеси формування і розвитку ідей судового права в Стародавньому Римі, дійшовши висновку про прецедентний характер преторського права. Він здійснив історичний нарис становлення і розвитку суддівського права у країнах романо-германського права та у країнах, які належать до системи англосаксонського (загального) права, визначив особливості правотворчості наднаціональних судових інстанцій [12].

До питання судового прецеденту долучився і П.О. Гук у своїй дисертаційній роботі на тему «Судовий прецедент як джерело права». Автор розглянув основні закономірності становлення та розвитку прецедентного права у країнах загального права, узагальнив досвід застосування судового прецеденту в судовій практиці країн романо-германської правової сім'ї; визначив поняття, класифікацію, ознаки і функції судового прецеденту, його видів [13].

Актуальність питань, пов'язаних із прецедентним правом і судовим прецедентом, також зумовлює зростання зацікавленості щодо них із боку українських учених-процесуалістів С.В. Васильєва, В.В. Комарова, В.В. Маслов, М.М. Ясинка. При цьому одні вчені висловлюють думку про те, що судовий прецедент потрібно «узаконити», зробивши правові позиції Верховного Суду України обов'язковими для застосування нижчестоящими судовими органами. Інші, навпаки, вважають, що законодавче включення судового прецеденту у склад джерел цивільного процесуального права призведе до негативних правових наслідків, необґрунтовано розширивши компетенцію судів.

Одним із прихильників визнання правотворчої ролі суду та необхідності віднесення судової прак-

тики і судового прецеденту до джерел цивільного процесуального права є С.В. Васильєв. У своїй монографічній роботі «Джерела цивільного процесуального права України: традиції й інновації» він запропонував визнати джерелами цивільного процесуального права судову практику (правові позиції) Верховного Суду України, Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, а також легалізувати судову практику як джерело цивільного процесуального права, із чіткою регламентацією правотворчих повноважень судових органів та визначенням меж реалізації цих повноважень.

При цьому С.В. Васильєв зазначає, що судовий прецедент може стати основою, першим зразком для вирішення певної цивільної справи, а потім спричинити судову практику зі спорів цивільно-правового характеру. Тому, на його думку, можна вважати, що прецедентне право є частиною судової практики, але не вся судова практика носить прецедентний характер [14, с. 85, 89].

Питанню прецедентності судових рішень у вітчизняній правовій системі також приділив увагу і В.В. Комаров. У своєму монографічному дослідженні на тему «Цивільне процесуальне законодавство в динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України» він допускає наявність в українській судовій практиці судового тлумачення, яке, на відміну від судового прецеденту, не веде до створення судами норми права. Рішення судів, які є зразком правильного застосування норм цивільного процесуального права, на думку В.В. Комарова, в силу своєї переконливості одержують загальновідомість, сталість і враховуються в судовій діяльності [15, с. 11].

В.В. Маслов розглядає судовий прецедент як синтез загальних принципів матеріального та процесуального права і моралі по відношенню до конкретної судової справи. При цьому він розкриває механізм формування судового прецеденту, зазначаючи, що під таким механізмом розкриваються процесуально-правові способи та засоби, застосовуючи які, суд має можливість до формулювання правових ідей у вигляді правових формул, що можуть братися за основу іншими суддями під час прийняття ними рішень у конкретних справах [16, с. 42].

М.М. Ясинюк у цьому зв'язку слушно зазначає, що судовий прецедент в Україні – це, в першу чергу, правова позиція найвищої судової інстанції нашої держави щодо правозастосування матеріального та процесуального права. Таким чином, судовий прецедент є продуктом судової правотворчості, але не кожний результат такої правотворчості є судовим прецедентом. Судовий прецедент – це неодноразове повторення однієї і тієї ж правової формули, яка повинна братися іншими суддями за основу. Разом із тим це не означає, що судді позбавляються свого внутрішнього переконання під час ухвалення судових рішень, оскільки на них може «тиснути» судовий прецедент [17, с. 554]. Навпаки, «залучення судової позиції до свого рішення завжди буде індивідуалізуватися із прізвиськом судді» [16, с. 62].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Давидя Р., Жоффре–Спинози К. Основные правовые системы современности. Москва : Международные отношения, 1999. 400 с.
2. Давид Р. Основные правовые системы современности. Москва : Прогресс, 1988. 496 с.
3. Кросс Р. Прецедент в английском праве / под ред. Ф.М. Решетникова. Москва : «Юридическая литература», 1985. 234 с.
4. Демченко Г.В. Судебный прецедент. *Журнал Мин. юстиции*. 1903. № 3. С. 79–142.
5. Демченко Г.В. Судебный прецедент. Варшава : Тип. Варш. учеб. окр., 1903. 252 с.
6. Вільнянський С.І. Значення судової практики в цивільному праві. *Вчені праці ВІЮН*. Москва. 1947. Вип. 9. С. 244–246.
7. Малишев Б. Судовий прецедент у правовій системі Англії (теоретико-правовий аспект) : дис...кандидата юрид. наук : 12.00.01. Київ. 2002. 229 с.
8. Гураленко Н.А. Судовий прецедент в системі джерел права: філософсько-правовий аспект : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук. Львів : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. 192 с.
9. Шевчук С.В. Загальнотеоретичні проблеми нормативності актів судової влади: дис. д-ра юрид. наук : 12.00.01 ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 223 с.
10. Богдановская И. Прецедентное право. Мсква : Наука, 1993. 239 с.
11. Прецедентное право Англии: теоретико-сравнительный анализ : дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н. Спец. 12.00.01. Москва. 2002. 179 с.
12. Марченко М.Н. Судебное правотворчество и судейское право. Проспект, 2011. 512 с.
13. Гук П. Судебный прецедент как источник права : дис...кандидата юридических наук : 12.00.01. Саратов, 2002. 205 с.
14. Васильев С.В. Джерела цивільного процесуального права України: традиції й інновації : монографія / Акад. прав. наук України, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку. Харків : Еспада, 2013. 432 с.
15. Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України. Харків : Право, 2012. 624 с.
16. Маслов В.В. Судебный прецедент в Украине: процессуально – правовой акт. *Leges si viata. Republika Moldova*. 2015. С. 60–62.
17. Ясинок М.М. Процесуально-правовий механізм судових прецедентів. Цивільне процесуальне право України : підручник / за заг. ред. д.ю.н. проф. М.М. Ясинка. Київ : Алерта, 2016. С. 554–555.

Ясинок Д.М. ПРЕЦЕДЕНТНЕ ПРАВО ТА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ЙОГО СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті розглядаються наукові роботи вчених-процесуалістів у різні періоди становлення і розвитку прецедентного права, їх пропозиції та заперечення проти введення прецедентного права в Україні та особливості правозастосування судових прецедентів у цивільному судочинстві.

Ключові слова: прецедентне право, судовий прецедент, прецедентне рішення, застосування судового прецеденту.

Ясынок Д.Н. ПРЕЦЕДЕНТНОЕ ПРАВО И НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЕГО СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ

В статье рассматриваются научные работы ученых-процессуалистов в различные периоды становления и развития прецедентного права, их предложения и возражения против введения прецедентного права в Украине и особенности правоприменения судебных прецедентов в гражданском судопроизводстве.

Ключевые слова: прецедентное право, судебный прецедент, прецедентное решение, применение судебного прецедента.

Yasynok D.M. PRECEDENTIAL LAW AND SCIENTIFIC RESEARCH ON THEIR DEVELOPMENT AND DEVELOPMENT

The article deals with the scientific work of processologists in different periods of the formation and development of case law, their proposals and objections to the introduction of case law in Ukraine and the peculiarities of the enforcement of judicial precedents in civil proceedings.

A critical analysis of procedural legislation and scientific literature points to the fact that case law and its judicial decisions in Ukraine are only at the initial level. This situation encourages scholars and practitioners to identify as a matter of urgency such a form of enforcement in Ukraine as a case-law. Recognize the case law of the Supreme Court as a precedent. To give this concept a legal definition from the point of view of its procedural legal status in civil, as well as administrative and economic proceedings. Such a status could in fact be subject to the status of a precedent and a source of law that would be appropriate, as Ukraine goes to the European Community of States where there is precedent practice.

Of course, the court precedent is not a new concept in the world. But the greatest prosperity case law has acquired in England, the United States and other countries of continental law. Ukraine, with its so far post-Soviet legislation, is gradually emerging from its influence, gaining a modern European approach, including in the application of case-law of the European Court of Human Rights. It is precisely this practice that is considered today as unified-super-state, which certainly has an impact on the national legislation of both Ukraine and the countries of the European Union. Because the jurisprudence, and with it and the precedent for the practice of the European Court

of Human Rights, is constantly changing, taking into account these circumstances and the scientific approaches to its investigation.

Ukraine needs such research, because the updated procedural law is needed, which on the one hand would be simple and unrelated to the work of judges with a lot of conventions and unnecessary procedures, and on the other hand, would enable judges to speed up the adoption of judicial decisions in similar types of litigation, which in the judicial practice the overwhelming majority. In this way, case decisions will universalize judicial practice, giving it predictability and stability, eliminating personal interest of the judges themselves in cases, while simplifying the procedure for appeal review of court decisions.

Key words: case law, judicial precedent, case law, application of judicial precedent.